

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
I-QISM

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI.....	12
Urakova Maxsad Xakimovna	
QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	18
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS.....	21
Kholdorov Sardor Umarovich	
O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI.....	33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА.....	38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна	
MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	42
Muzaffarov Akmal Axmadovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	49
Ирматова Азиза Бахрамовна	
OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	56
Akramova Feruza	
RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION	68
Hao Xiaohui	
HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI	83
Inobatov Abror Boshlarovich	
КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ.....	92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович	
АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ	97
Ташмухамедова Карима Саматовна	
СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	104
Тарават Абдул Салам	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI.....	112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich	

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH	121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA).....	125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi	
MHXSDA TUSHUM VA MOLIVAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH	132
Eshonqulov Akmal Qudratovich	
BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	138
Latipov Jahongir Shavkatovich	
O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI	144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li	
EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI.....	150
Usmanova Gulida Valiyevna	
BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI	156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	163
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI.....	167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ	172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи	
SANOAT KLASSTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI	178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI.....	188
Babadjanov Akmal Shuxratovich	
ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI.....	193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li	
O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI	198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li	
TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	202
Kilichov Nazar Bafoevich	

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	208
Yusupova I.R.	
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIIQTISODIY SALOHİYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА	222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOIYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI	227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi	
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li	
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBIZARLIKLAR TARKIBI	240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich	
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH.....	248
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES	256
Kamola Bobonarova	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI.....	262
Zohidov Jamshid Botirxonovich	
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJIRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH	279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL.....	288
H.S. Bobojonov	
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI.....	294
Mamanazarov A.A.	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQRISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHLATLARI.....	299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich	
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	308
Axmetova Salima Seytovna	

HUDUD IQTISODIYOTIGA “YASHIL INVESTITSİYALAR”NI JALB QILISH MEXANIZMLARINING USLUBIY JIHATLARI.....	313
To'xtayev Maqsud Mansurovich	
TURIZM SOXASIDA XIZMATLAR SIFATIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	321
Suyunov R.G'.	
SOLIQ MA'MURCHILIGI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARINING JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	326
Turdaliyev Eldor Sho'xratjon o'g'li	
AGROKLASTERLAR FAOLIYATINI RAQAMLI BOSHQARUV MEXANIZMLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH.....	334
Berdiyev Abdumalik Hakimovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA KUZATUVLARNING O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	340
Siroj Zarina Rustambekovna	
MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF USING ISLAMIC FINANCE INSTRUMENTS IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	347
Toshxo'jayev Abduqodirxon Abdulmanurxon ugli	
KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI	354
G'iyosov Ilxom Karimovich	
FORECASTING OF AGRICULTURAL PRODUCTION INDICATORS IN SURKHANDARYA REGION USING THE ARIMA MODEL.....	361
Abdurayimov Kamoliddin Khurram oglu	
BARQAROR HOSILDORLIKNI TA'MINLASHNING IQTISODIY YONDASHUVLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	369
Turayeva Gulizahro	
INNOVATION EKOTIZIMDA FAN-TA'LIM-ISHLAB CHIQUV INTEGRATSIYASINING IQTISODIY JIHATLARI	374
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
INSON KAPITALIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL INDEKSINI SHAKLLANTIRISH VA UNING HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI.....	378
Yusubboyeva Dinora Qudrat qizi	
OHAK TOSH QAZIB OLISH JARAYONIDA ATROF MUHITDAGI ZARARI VA OLDINI OLISH.....	386
Kaxorov Ulug'bek	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK LOYIHALARIDA MOLIVAVIY RISKLARNI BAHOLASH VA BOSHQARISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA XALQARO YONDASHUVLAR (2019-2025 YILLAR)	389
Abdukarimov Akbar G'anisherovich	
KORXONALAR FAOLIYATINI INNOVATION RIVOJLANTIRISHNI IMITATION MODELLASHTIRISH.....	393
Raximov Azizbek Zokirovich	
OROLBO'YI MINTAQASIDA YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA TA'LIM XIZMATLARI SIFATINING TAHLILI.....	400
Raxmanov Raxmanbergan Abdullaevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ORQALI ISHLAB CHIQUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	404
Kodirova Xurshida Ismoilovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INNOVATION MENEJMENT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	409
Yusupov Ulug'bek Shukurullayevich	
Omonov Abdurazzoq Komil o'g'li	

KREATIV IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI BAHOLASH.....	416
Xamidova Soro	
Toshpulatova Laylo	
DIGITALLY-ENABLED COMMUNITY AGRITOURISM AS A PATHWAY TO RURAL INCOME IN THE ARAL SEA REGION: A CONCEPTUAL APPROACH.....	423
Mariya Bekimbetova	
SIFAT MENEJMENTI TIZIMIGA INTEGRATSIYALASHGAN XODIMLARNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	427
Qurbonova Dilafruz Anvarjon qizi	
SANOAT ZONALARIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMAVIY RESURLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	431
Arifbayev Bobir Dilshodovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSİYALARNI SUG'URTALASHDAGI AMALIY MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH ISTIQBOLLARI	439
Kengesbaeva Suliuxan Maxsetbay qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YALPI ICHKI MAHSULOT HAJMIGA TA'SIR ETUVCHI MAKROIQTISODIY OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI	443
Safarova Yulduz Abbos qizi	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARINI MOLIYAVIY HISOBOTNI SOXTALASHTIRISH HOLATLARINI ANIQLASHDA QO'LLASH	448
Xusanov Shuxrat Burxonovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ИНКЛЮЗИВНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	454
Рузибоева Нилуфар Тўлқин қизи	
ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT MECHANISMS FOR EFFICIENT WATER RESOURCE USE BASED ON CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES	461
Sotvoldiyeva Muslimaxon Gayratjon kizi	
HUDUDIY IQTISODIY IXTISOSLASHUVNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY INDEKSLARI: TAHLILIY SHARH VA INTEGRAL YONDASHUV	467
Mansurov Zikriyo Muxsinjon o'g'li	
QURILISH SANOATI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI.....	473
Karimov Inomjon Ortikbayevich	
TRANSPORT SOHASIDA INVESTITSION JOZIBADORLIK TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA UNI BELGILOVCHI OMILLAR.....	480
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
МЕХАНИЗМ ДЕЙСТВИЯ МЕСТНЫХ НАЛОГОВ И СБОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	484
Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич	
IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHNING SOLIQ-BUDJET MEXANIZMLARI: NAZARIY YONDASHUVLAR, MEZONLAR VA BAHOLASH USULLARI.....	491
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ.....	499
Исмагулова Гульмира Нуралиевна	
ANALYSIS OF AGRICULTURAL EXPORT DEVELOPMENT TRENDS AND EXPORT GEOGRAPHY IN UZBEKISTAN	504
Qobilova Malika Uktamovna	
Usanova Feruza Zafar kizi	
Muratov Shukrullo Abduraimovich	

O'ZBEKISTON TURIZM TARMOG'INING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLARNI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA ULARNI BARTARAF ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	508
Khusniddin Egamnazarov	
IKKI YOQLAMA SOLIQA TORTISHNING OLDINI OLIHNING XALQARO-HUQUQIY ASOSLARI VA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QO'LLASH AMALIYOTI.....	516
Sarsengalieva Albina Askar qizi	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT PORTFELINING TARKIBIY TAHLILI VA UNI OPTIMALLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	524
Abduganiyev Shoxruxbek Shavkatbek o'g'li	

TIJORAT BANKLARI DEPOZIT PORTFELINING TARKIBIY TAHLILI VA UNI OPTIMALLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Abduganiyev Shoxruxbek Shavkatbek o'g'li
Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston bank tizimi depozit portfelining 2023–2025-yillardagi tarkibiy o'zgarishlari tahlil qilingan. Tadqiqotda jami depozitlar hajmi, ularning bank aktivlari va kredit portfelidagi o'rni, muddatlar, valyuta turlari, mijozlar toifalari hamda banklar guruhlar bo'yicha taqsimlanishi o'rganilgan. Tahlil natijalari depozitlar hajmining bank aktivlari va kredit portfeliga nisbatan yuqori sur'atlarda o'sganini, milliy valyutadagi va uzoq muddatli depozitlar ulushi oshganini ko'rsatdi. Shuningdek, depozitlarning kreditlarni moliyalashtirishdagi roli kuchayib, banklarning ichki resurs bazasi kengaygani aniqlangan. Tadqiqot yakunida depozit portfelini muddatlar, valyuta, mijozlar tarkibi va resurslar barqarorligi bo'yicha optimallashtirishning ustuvor yo'nalishlari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banki, depozit siyosati, depozit portfeli, muddatli depozit, talab qilib olinguncha depozit, milliy valyuta, likvidlik, kredit-depozit koeffitsiyenti, resurs bazasi, portfelni optimallashtirish.

Аннотация: В статье проанализированы структурные изменения депозитного портфеля банковской системы Узбекистана за 2023–2025 годы. В ходе исследования рассмотрены общий объем депозитов, их роль в формировании банковских активов и кредитного портфеля, а также распределение депозитов по срокам, видам валют, категориям клиентов и группам банков. Результаты анализа показали, что объем депозитов рос более высокими темпами по сравнению с активами и кредитным портфелем, увеличилась доля депозитов в национальной валюте и долгосрочных вкладов. Кроме того, установлено усиление роли депозитов в финансировании кредитных операций и расширение внутренней ресурсной базы банков. По итогам исследования предложены приоритетные направления оптимизации депозитного портфеля по срокам, валютной структуре, категориям клиентов и уровню устойчивости ресурсов.

Ключевые слова: коммерческий банк, депозитная политика, депозитный портфель, срочный депозит, депозит до востребования, национальная валюта, ликвидность, кредитно-депозитный коэффициент, ресурсная база, оптимизация портфеля.

Abstract: This article analyzes the structural changes in the deposit portfolio of the banking system of Uzbekistan during 2023–2025. The study examines the total volume of deposits, their role in bank assets and the loan portfolio, as well as their distribution by maturity, currency, customer category, and banking group. The results show that deposits grew at a faster rate than bank assets and loans, while the share of deposits in the national currency and long-term deposits increased. The analysis also reveals the growing role of deposits in financing lending operations and strengthening the internal resource base of commercial banks. Based on the findings, the study proposes priority directions for optimizing the deposit portfolio by maturity, currency structure, customer composition, and resource stability.

Keywords: commercial bank, deposit policy, deposit portfolio, term deposit, demand deposit, national currency, liquidity, loan-to-deposit ratio, resource base, portfolio optimization.

KIRISH

Bank tizimining barqaror faoliyat yuritishi ko'p jihatdan tijorat banklarining yetarli, uzoq muddatli va diversifikatsiyalashgan resurs bazasiga ega bo'lishiga bog'liq. Bank resurslarini shakllantirishda depozit mablag'lari muhim o'rin tutib, ular kreditlash jarayonlarini moliyalashtirish, likvidlikni ta'minlash, investitsion faoliyatni kengaytirish hamda bank xizmatlari ko'lamini rivojlantirishning asosiy moliyaviy manbalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli tijorat banklari depozit portfelining hajmi bilan bir qatorda uning mijozlar, muddatlar, valyuta turlari va mablag'larni jalb etish qiymati bo'yicha tarkibini chuqur o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank tizimida amalga oshirilayotgan iqtisodiy va moliyaviy islohotlar, bank xizmatlarining raqamlashtirilishi, masofaviy xizmat ko'rsatish imkoniyatlarining kengayishi hamda aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning bank tizimiga bo'lgan ishonchi ortib borishi depozitlar hajmining barqaror o'sishiga xizmat qilmoqda. Banklar tomonidan turli muddat, valyuta va daromadlilik shartlariga ega yangi depozit mahsulotlarining taklif etilishi jamg'armalarni bank aylanmasiga jalb etish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Natijada depozitlarning bank majburiyatlari va aktivlarini moliyalashtirishdagi ulushi oshib, tijorat banklarining ichki moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati mustahkamlanmoqda.

Depozit portfelining samarali tarkibini shakllantirish bank uchun resurslar barqarorligi, jalb qilingan mablag'lar qiymati va likvidlik o'rtasidagi maqbul muvozanatni ta'minlash imkonini beradi. Talab qilib olinguncha depozitlar bankning nisbatan arzon resurslari sifatida muhim ahamiyatga ega bo'lsa, muddatli va uzoq muddatli depozitlar kredit hamda investitsiya operatsiyalarini barqaror moliyalashtirishga xizmat qiladi. Jismoniy va yuridik shaxslar mablag'larining mutanosibligi, milliy va xorijiy valyutadagi depozitlar nisbati hamda depozitlarning muddatlar bo'yicha to'g'ri taqsimlanishi bank resurs bazasining sifati va barqarorligini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

O'zbekiston bank tizimida depozitlar hajmining izchil oshib borishi depozit siyosatini yanada takomillashtirish, depozit portfelini diversifikatsiya qilish va uning optimal tarkibini shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, aholi jamg'armalarini bank depozitlariga faol jalb etish, uzoq muddatli omonatlar ulushini ko'paytirish, milliy valyutadagi depozit mahsulotlarining jozibadorligini oshirish hamda raqamli depozit xizmatlarini rivojlantirish banklarning barqaror resurs bazasini shakllantirishda muhim yo'nalishlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston bank tizimi depozit portfelining 2023–2025-yillar yakunlari bo'yicha tarkibiy o'zgarishlarini tahlil qilish, depozitlarning mijozlar, muddatlar va valyuta turlari bo'yicha shakllanish xususiyatlarini baholash hamda portfelni optimallashtirishning ustuvor yo'nalishlarini asoslashdan iborat. Tadqiqot davomida depozitlar dinamikasi, ularning bank aktivlari va majburiyatlaridagi ulushi, kredit-depozit koeffitsiyenti, muddatli va uzoq muddatli depozitlar salmog'i hamda milliy valyutadagi depozitlarning rivojlanish tendensiyalari o'rganiladi. Olingan natijalar asosida tijorat banklari depozit portfelining barqarorligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklarining depozit siyosati bank resurs bazasini shakllantirish, kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. B.U. Shermukhamedov tijorat banklaridagi kredit va depozit foiz stavkalarining o'zgarishini tahlil qilib, depozit stavkalari banklarning resurslarni jalb etish imkoniyatlari, kredit stavkalari esa jalb qilingan mablag'larni daromadli joylashtirish jarayoni bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Muallif depozit va kredit foiz stavkalari o'rtasidagi maqbul nisbat bankning foiz marjasi, likvidligi va rentabelligini ta'minlashga xizmat qilishini asoslaydi [1].

B.U. Shermukhamedovning tijorat banklari depozit siyosatini takomillashtirishga bag'ishlangan tadqiqotida depozit siyosatini bankning umumiy rivojlanish strategiyasi bilan uyg'unlashtirish zarurligi yoritilgan. Tadqiqotda depozit mahsulotlarini mijozlar segmentlari bo'yicha diversifikatsiya qilish, muddatli va jamg'arma depozitlarining jozibadorligini oshirish, foiz siyosatini bozor sharoitlariga moslashtirish hamda depozit portfelining barqarorligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilgan. Muallifning yondashuviga ko'ra, depozit siyosatining samaradorligi nafaqat jalb qilingan mablag'lar hajmi, balki ularning muddati, qiymati va barqarorlik darajasi bilan ham belgilanadi [2].

I. Jo'rayev rivojlangan davlatlarda tijorat banklarining depozit operatsiyalarini tashkil etish amaliyotini o'rganib, xorijiy banklarda depozit mahsulotlarining mijozlar ehtiyojlariga mos ravishda shakllantirilishi, raqamli xizmatlarning keng qo'llanilishi va omonatlarni sug'urtalash tizimining rivojlanganligini ta'kidlaydi. Tadqiqotda depozit operatsiyalarini diversifikatsiya qilish, uzoq muddatli mablag'larni jalb etish va mijozlarga individual shartlar taklif etish bank resurs bazasining barqarorligini oshiruvchi asosiy omillar sifatida ko'rsatilgan [3].

P.S. Rose va S.C. Hudgins bank boshqaruvida depozitlarni bankning asosiy moliyaviy resurslaridan biri sifatida baholaydi. Mualliflar depozit portfelini boshqarishda resurslarning qiymati, barqarorligi va likvidligi o'rtasida muvozanatni ta'minlash zarurligini asoslaydi. Ularning fikricha, talab qilib olinguncha depozitlar bank uchun nisbatan arzon resurs bo'lsa-da, muddatli va jamg'arma depozitlari bankning uzoq muddatli operatsiyalarini barqaror moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli depozit portfelini turli mijozlar, muddatlar va valyutalar bo'yicha diversifikatsiya qilish samarali bank boshqaruvining muhim yo'nalishi hisoblanadi [7].

A. Saunders, M.M. Cornett va O. Erhemjamts moliyaviy institutlarni boshqarishda aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratadi. Mualliflar depozitlarning muddatlari

bilan kredit va investitsiyalarning muddatlari o'rtasidagi nomutanosiblik likvidlik tavakkalchiligini oshirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Depozit portfelini boshqarishda foiz stavkalari tavakkalchiligi, depozitlarning muddatidan oldin qaytarib olinishi va mijozlar mablag'larining konsentratsiyasi muntazam baholab borilishi lozimligi qayd etilgan [8].

T.W. Koch va S.S. MacDonald tijorat banklarida depozit portfelini boshqarishni aktivlar va majburiyatlarni boshqarish tizimining tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqadi. Ular depozitlarning umumiy hajmini ko'paytirish bilan bir qatorda resurslarning o'rtacha qiymatini pasaytirish, barqaror depozitlar ulushini oshirish va yirik omonatchilarga qaramlikni kamaytirish zarurligini asoslaydi. Mualliflarning fikricha, depozitlar tarkibining muntazam tahlil qilinishi bankning likvidlik holati va daromadlilikiga oid qarorlarni sifatli qabul qilish imkonini beradi [9].

D.W. Diamond va P.H. Dybvig bank depozitlari, likvidlik va omonatchilar xatti-harakatlari o'rtasidagi bog'liqlikni nazariy jihatdan asoslab bergan. Ularning modeliga ko'ra, banklar qisqa muddatda qaytarilishi mumkin bo'lgan depozitlarni uzoq muddatli aktivlarga joylashtiradi va shu orqali iqtisodiyotda likvidlik yaratadi. Shu bilan birga, omonatchilarning bir vaqtning o'zida mablag'larini qaytarib olishga intilishi bank likvidligiga ta'sir qilishi mumkin. Mazkur yondashuv depozit portfelining muddatlar bo'yicha barqaror tarkibini shakllantirish hamda depozitlarni kafolatlash mexanizmlarining ahamiyatini ochib beradi [10].

A.N. Berger va C.H.S. Bouwman banklarning likvidlik yaratish jarayonini o'rganib, depozitlarni bank likvidligini shakllantiruvchi muhim manbalardan biri sifatida baholaydi. Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvga ko'ra, banklar likvid majburiyatlarni, jumladan, depozitlarni nisbatan kam likvid aktivlarga aylantirish orqali iqtisodiyot uchun likvidlik yaratadi. Depozit portfelining hajmi va tarkibi banklarning kreditlash salohiyati hamda moliyaviy vositachilik faoliyati ko'lamiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [11].

I. Drechsler, A. Savov va P. Schnabl depozitlar kanalining pul-kredit siyosatidagi rolini tadqiq etib, Markaziy bank foiz stavkalari o'zgarishining tijorat banklari depozit stavkalari va depozitlar hajmiga ta'sirini yoritadi. Mualliflarning fikricha, bozor foiz stavkalari oshgan sharoitda banklar depozit stavkalarini bir xil sur'atda o'zgartirmasligi mumkin, bu esa depozitlarning banklar o'rtasida qayta taqsimlanishiga olib keladi. Ushbu yondashuv depozit siyosatini shakllantirishda pul-kredit siyosati, raqobat muhiti va mijozlarning foiz stavkalariga sezgiriligini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi [12].

Umuman olganda, o'rganilgan mahalliy va xorijiy ilmiy manbalarda tijorat banklari depozit portfelini samarali boshqarish uning hajmini oshirish bilangina cheklanmasligi, balki depozitlarning muddati, valyutasi, qiymati, mijozlar tarkibi va barqarorlik darajasini o'zaro uyg'unlashtirishga asoslanishi qayd etilgan. Depozit portfelini diversifikatsiya qilish, jismoniy va yuridik shaxslar mablag'lari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash, uzoq muddatli depozitlar ulushini oshirish, foiz siyosatini bozor sharoitlariga moslashtirish hamda aktivlar va majburiyatlar muddatlari o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash depozit siyosati samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari sifatida namoyon bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2023–2025-yillar yakunlari bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlari, tijorat banklari faoliyatiga oid hisobotlar hamda mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar gorizontal, vertikal, qiyosiy va koeffitsiyentlar tahlili asosida o'rganilib, depozit portfelining hajmi, muddat, valyuta va mijozlar tarkibi bo'yicha o'zgarishlar baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklari depozit portfelini tarkibiy jihatdan tahlil qilish banklarning resurs bazasi shakllanishidagi asosiy tendensiyalarni, depozit mablag'larining kreditlash jarayonidagi o'rnini hamda jalb qilingan resurslarning muddat va valyuta bo'yicha taqsimlanishini baholash imkonini beradi. O'zbekiston bank tizimida 2023–2025-yillar davomida depozitlar hajmining jadal sur'atlarda oshishi kuzatilib, ularning bank aktivlari va majburiyatlarini moliyalashtirishdagi ahamiyati izchil kuchayib borgan.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil yakunida tijorat banklarining jami aktivlari 652 157 mlrd so'mni, kredit portfeli 471 406 mlrd so'mni, depozitlar esa 241 687 mlrd so'mni tashkil etgan. 2024-yil yakunida jami aktivlar 769 330 mlrd so'mga, kredit portfeli 533 121 mlrd so'mga va depozitlar 308 692 mlrd so'mga yetgan. 2025-yil yakuniga kelib bank tizimi aktivlari 924 763 mlrd so'mni, kredit portfeli 604 002 mlrd so'mni, depozitlar esa 417 258 mlrd so'mni tashkil qilgan (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston bank tizimining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi¹

Ko'rsatkichlar	2023-yil yakuni	2024-yil yakuni	2025-yil yakuni	2025-yilning 2023-yilga nisbatan o'zgarishi, %
Jami aktivlar	652 157	769 330	924 763	141,8
Kredit portfeli	471 406	533 121	604 002	128,1
Jami depozitlar	241 687	308 692	417 258	172,6
Jami kapital	97 079	114 792	135 339	139,4

Jadval ma'lumotlari 2023–2025-yillarda bank tizimining barcha asosiy ko'rsatkichlari ijobiy dinamikaga ega bo'lganini ko'rsatadi. Mazkur davrda jami aktivlar 41,8 foizga, kredit portfeli 28,1 foizga, jami kapital 39,4 foizga oshgan. Depozitlar hajmi esa 72,6 foizga ko'payib, aktivlar va kreditlarga nisbatan yuqoriroq o'sish sur'atini namoyon etgan.

Jami depozitlar hajmi 2023-yil yakunidagi 241 687 mlrd so'mdan 2024-yil yakunida 308 692 mlrd so'mga ko'paygan. Natijada bir yil davomida depozitlar hajmining mutlaq o'sishi 67 005 mlrd so'mni, o'sish sur'ati esa 27,7 foizni tashkil etgan.

2025-yil yakunida depozitlar hajmi 417 258 mlrd so'mga yetib, 2024-yilga nisbatan 108 566 mlrd so'mga yoki 35,2 foizga oshgan. Demak, 2025-yilda depozitlar o'sish sur'ati 2024-yildagiga nisbatan 7,5 foiz bandga tezlashgan.

Depozitlar dinamikasida quyidagi ijobiy holatlar kuzatilgan:

1. Bank tizimining ichki resurs bazasi sezilarli darajada kengaygan.
2. Depozitlar o'sishi kredit portfeli o'sishidan yuqori bo'lgan.
3. Bank aktivlarini depozit mablag'lari hisobidan moliyalashtirish darajasi oshgan.
4. Kredit operatsiyalarining ichki manbalar bilan ta'minlanganlik darajasi yaxshilangan.
5. Aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning bo'sh pul mablag'larini bank tizimiga jalb etish imkoniyatlari kengaygan.

Depozit portfelinin mutlaq hajmi bilan bir qatorda uning bank aktivlari va majburiyatlariga nisbatan ulushini baholash ham muhim hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkich bank faoliyatining depozit resurslari bilan ta'minlanganlik darajasini ifodalaydi.

Depozitlarning jami aktivlardagi ulushi quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$DAU=A/D \times 100$$

Bu yerda:

- DAU — depozitlarning aktivlardagi ulushi;
- D — jami depozitlar;
- A — bank tizimining jami aktivlari (2-jadval).

2-jadval. Depozit portfelinin bank aktivlari va kreditlariga nisbatan ko'rsatkichlari²

Ko'rsatkichlar	2023-yil yakuni	2024-yil yakuni	2025-yil yakuni	O'zgarish
Depozitlarning aktivlardagi ulushi, %	37,1	40,1	45,1	+8,0 foiz band
Kreditlarning aktivlardagi ulushi, %	72,3	69,3	65,3	–7,0 foiz band
Kredit-depozit koeffitsiyenti, %	195,0	172,7	144,8	–50,2 foiz band
Depozitlarning kreditlarga nisbati, %	51,3	57,9	69,1	+17,8 foiz band

Depozitlarning jami aktivlardagi ulushi 2023-yil yakunidagi 37,1 foizdan 2024-yilda 40,1 foizga, 2025-yilda esa 45,1 foizga oshgan. Mazkur o'zgarish bank aktivlarini shakllantirishda depozit mablag'larining roli kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

Kreditlarning aktivlardagi ulushi 2023-yildagi 72,3 foizdan 2025-yilda 65,3 foizga kamaygan. Bu holat bank aktivlari tarkibida kreditlardan tashqari likvid aktivlar, qimmatli qog'ozlar va boshqa moliyaviy instrumentlar ulushi ham rivojlanib borayotganini ko'rsatishi mumkin.

Kredit-depozit koeffitsiyenti quyidagi formula asosida hisoblandi:

$$KDK=D/K \times 100$$

¹ Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

² Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan.

Bu yerda:

- *KDK* — kredit-depozit koeffitsiyenti;
- *K* — jami kredit portfeli;
- *D* — jami depozitlar.

Mazkur koeffitsiyent 2023-yilda 195,0 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda 172,7 foizga va 2025-yilda 144,8 foizga tushgan. Koeffitsiyentning pasayishi kredit portfeliga nisbatan depozit bazasi tezroq kengayganini anglatadi. Shu bilan birga, banklarning kredit operatsiyalari depozitlardan tashqari kapital, banklararo mablag'lar, xalqaro moliya institutlari resurslari va boshqa manbalar hisobidan ham moliyalashtirilayotganini ko'rsatadi.

Depozitlarning kredit portfeliga nisbati 2023-yildagi 51,3 foizdan 2025-yilda 69,1 foizga oshgan. Shunday qilib, 2023-yilda har 100 so'mlik kredit portfeliga 51,3 so'mlik depozit to'g'ri kelgan bo'lsa, 2025-yilda ushbu ko'rsatkich 69,1 so'mga yetgan.

Depozit portfelining valyuta bo'yicha diversifikatsiyasi banklarning valyuta likvidligi va resurs bazasining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Milliy valyutadagi depozitlar ulushining oshishi banklarning milliy valyutadagi kredit va investitsiya operatsiyalarini ichki resurslar hisobidan moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi (3-jadval).

3-jadval. O'zbekiston bank tizimi depozitlarining valyuta bo'yicha tarkibi³

Ko'rsatkichlar	2023-yil yakuni	2024-yil yakuni	2025-yil yakuni
Jami depozitlar, mlrd so'm	241 687	308 692	417 258
Xorijiy valyutadagi depozitlar, mlrd so'm	72 171	77 458	87 336
Milliy valyutadagi depozitlar, mlrd so'm	169 516	231 234	329 922
Xorijiy valyutadagi depozitlar ulushi, %	29,9	25,1	20,9
Milliy valyutadagi depozitlar ulushi, %	70,1	74,9	79,1

2023-yil yakunida xorijiy valyutadagi depozitlar 72 171 mlrd so'mni yoki jami depozitlarning 29,9 foizini tashkil etgan. 2024-yilda ularning miqdori 77 458 mlrd so'mga oshgan bo'lsa-da, jami depozitlardagi ulushi 25,1 foizga pasaygan. 2025-yil yakunida xorijiy valyutadagi depozitlar 87 336 mlrd so'mni tashkil etib, ularning portfeldagi ulushi 20,9 foizga teng bo'lgan.

Tahlil davrida xorijiy valyutadagi depozitlar miqdori mutlaq jihatdan 15 165 mlrd so'mga yoki 21,0 foizga oshgan. Shu davrda milliy valyutadagi depozitlar 169 516 mlrd so'mdan 329 922 mlrd so'mga yetib, 94,6 foizga ko'paygan.

Natijada milliy valyutadagi depozitlarning jami portfeldagi ulushi:

1. 2023-yilda 70,1 foizni;
2. 2024-yilda 74,9 foizni;
3. 2025-yilda 79,1 foizni tashkil etgan.

Milliy valyutadagi depozitlar ulushining ikki yil davomida 9 foiz bandga oshishi depozit portfelining valyuta tarkibida milliy valyuta mavqeyi mustahkamlanganini ko'rsatadi. Mazkur tendensiya milliy valyutadagi omonatlarning jozibadorligi, banklar tomonidan taklif qilinayotgan foiz stavkalari hamda milliy valyutadagi jamg'arish instrumentlarining rivojlanishi bilan izohlanishi mumkin.

Bank resurs bazasining barqarorligi depozitlarning muddatlar bo'yicha tarkibiga bevosita bog'liq. Talab qilib olinguncha depozitlar bank uchun nisbatan arzon mablag' manbai bo'lsa, o'rta va uzoq muddatli depozitlar uzoq muddatli kredit hamda investitsiya operatsiyalarini barqaror moliyalashtirish imkonini beradi (4-jadval).

4-jadval. Depozitlarning muddatlar bo'yicha tarkibi⁴

Depozit turlari	2023-yil yakuni	2024-yil yakuni	2025-yil yakuni	2025-yilning 2023-yilga nisbatan o'sishi, %
Talab qilib olinguncha	85 198	99 094	125 889	147,8
1 kundan 30 kungacha	6 301	11 668	13 823	219,4
31 kundan 180 kungacha	30 028	32 312	57 787	192,4
181 kundan 365 kungacha	34 952	46 260	63 032	180,3
Bir yildan ortiq	85 209	119 359	156 727	183,9
Jami depozitlar	241 687	308 692	417 258	172,6

3 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan va hisoblangan.

4 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2023-yil yakunida talab qilib olinguncha depozitlar va bir yildan ortiq muddatga joylashtirilgan depozitlar deyarli teng miqdorni — mos ravishda 85 198 mlrd so'm va 85 209 mlrd so'mni tashkil etgan.

2025-yil yakuniga kelib talab qilib olinguncha depozitlar 125 889 mlrd so'mga, bir yildan ortiq muddatli depozitlar esa 156 727 mlrd so'mga yetgan. Uzoq muddatli depozitlarning mutlaq hajmi ikki yil davomida 71 518 mlrd so'mga yoki 83,9 foizga oshgan.

Depozitlarning muddatlar bo'yicha tarkibiy ulushlarini baholash portfeldagi sifat o'zgarishlarini yanada aniqroq ko'rsatadi (5-jadval).

5-jadval. Depozitlarning muddatlar bo'yicha tarkibiy ulushlari⁵

Depozit turlari	2023-yil yakuni, %	2024-yil yakuni, %	2025-yil yakuni, %	O'zgarish, foiz band
Talab qilib olinguncha	35,3	32,1	30,2	-5,1
1 kundan 30 kungacha	2,6	3,8	3,3	+0,7
31 kundan 180 kungacha	12,4	10,5	13,8	+1,4
181 kundan 365 kungacha	14,5	15,0	15,1	+0,6
Bir yildan ortiq	35,3	38,7	37,6	+2,3
Jami	100,0	100,0	100,0	—

Talab qilib olinguncha depozitlarning jami portfeldagi ulushi 2023-yildagi 35,3 foizdan 2025-yilda 30,2 foizga kamaygan. Shu bilan birga, mazkur depozitlarning mutlaq miqdori 47,8 foizga oshgan. Demak, ularning tarkibiy ulushi kamayishi talab qilib olinguncha depozitlarning qisqarishi hisobiga emas, balki boshqa muddatli depozitlarning tezroq ko'payishi natijasida yuzaga kelgan.

Bir yildan ortiq muddatli depozitlar ulushi 2023-yildagi 35,3 foizdan 2024-yilda 38,7 foizga ko'tarilgan. 2025-yilda ushbu ko'rsatkich 37,6 foizni tashkil etgan. Umuman, ikki yillik davrda uzoq muddatli depozitlar ulushi 2,3 foiz bandga oshgan.

31 kundan 180 kungacha joylashtirilgan depozitlar 2025-yilda ayniqsa yuqori o'sishni qayd etgan. Ularning miqdori 2024-yildagi 32 312 mlrd so'mdan 2025-yilda 57 787 mlrd so'mga yetib, bir yil davomida 78,8 foizga oshgan. Natijada ushbu depozitlarning portfeldagi ulushi 10,5 foizdan 13,8 foizga ko'tarilgan.

Muddatlar bo'yicha tarkibiy tahlil quyidagi tendensiyalarni ko'rsatadi:

1. Talab qilib olinguncha depozitlarning tarkibiy ulushi bosqichma-bosqich kamaygan.
2. Bir yildan ortiq muddatli depozitlar portfelning eng katta tarkibiy qismi sifatida shakllangan.
3. Olti oygacha bo'lgan muddatli depozitlarning hajmi sezilarli oshgan.
4. Depozit portfelining o'rtacha muddatligini oshirish uchun iqtisodiy asoslar kengaygan.
5. Banklarning uzoq muddatli kredit operatsiyalarini ichki depozitlar hisobidan moliyalashtirish imkoniyatlari mustahkamlangan.

Depozit portfelini jismoniy va yuridik shaxslar bo'yicha tahlil qilish bank resurslarining mijozlar bazasi bo'yicha diversifikatsiya darajasini baholash imkonini beradi. Jismoniy shaxslarning depozitlari ko'p sonli mijozlar o'rtasida taqsimlanishi bilan ajralib tursa, yuridik shaxslarning depozitlari banklarning korporativ mijozlarga xizmat ko'rsatish ko'lamini va xo'jalik subyektlarining hisobvaraqlaridagi mablag'lar bilan bog'liq (6-jadval).

6-jadval. Jismoniy va yuridik shaxslar depozitlarining tarkibi⁶

Ko'rsatkichlar	2024-yil yakuni	2025-yil yakuni	Mutlaq o'sish	O'sish sur'ati, %
Jismoniy shaxslar depozitlari	122 421	160 401	37 980	131,0
Yuridik shaxslar depozitlari	186 272	256 857	70 585	137,9
Jami depozitlar	308 692	417 258	108 566	135,2
Jismoniy shaxslar ulushi, %	39,7	38,4	—	-1,3 foiz band
Yuridik shaxslar ulushi, %	60,3	61,6	—	+1,3 foiz band

2025-yil yakunida jismoniy shaxslarning depozitlari 160 401 mlrd so'mni, yuridik shaxslarning depozitlari esa 256 857 mlrd so'mni tashkil etgan. Depozit portfelida jismoniy shaxslar mablag'larining ulushi 38,4 foizga, yuridik shaxslar mablag'larining ulushi esa 61,6 foizga teng bo'lgan.

5 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan.

6 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan va hisoblangan.

2024–2025-yillar davomida jismoniy shaxslar depozitlari 31,0 foizga, yuridik shaxslar depozitlari esa 37,9 foizga ko'paygan. Korporativ depozitlarning yuqoriroq o'sish sur'ati natijasida yuridik shaxslarning jami depozitlardagi ulushi 1,3 foiz bandga oshgan.

Jismoniy shaxslar depozitlarining 160,4 trln so'mga yetishi aholi jamg'armalarini bank tizimiga jalb etish ko'lamini kengayganini ko'rsatadi. Chakana depozitlarning kelgusida ham barqaror o'sishini ta'minlash quyidagilar bilan bog'liq bo'lishi mumkin:

1. Raqamli omonat mahsulotlarini rivojlantirish.
2. Kichik summalarda muntazam jamg'arish imkoniyatlarini kengaytirish.
3. Turli yosh va daromad guruhlariga moslashtirilgan depozitlarni taklif etish.
4. Uzoq muddatli omonatlar bo'yicha rag'batlantiruvchi shartlarni qo'llash.
5. Depozit xizmatlarining qulayligi va masofadan boshqarish imkoniyatlarini oshirish.

Yuridik shaxslar depozitlari ulushining yuqoriligi bank tizimida korporativ mijozlar mablag'larining muhim o'rin egallashini ko'rsatadi. Korporativ va chakana depozitlarning mutanosib o'sishi depozit portfelini mijozlar toifalari bo'yicha diversifikatsiyalashga xizmat qiladi.

O'zbekiston bank tizimida depozitlar davlat ulushi mavjud banklar va boshqa banklar o'rtasida nisbatan mutanosib taqsimlangan (7-jadval).

7-jadval. Depozitlarning banklar guruhlariga bo'yicha taqsimlanishi⁷

Banklar guruhi	2023-yil yakuni	Ulushi, %	2024-yil yakuni	Ulushi, %	2025-yil yakuni	Ulushi, %
Davlat ulushi mavjud banklar	124 305	51,4	154 511	50,1	212 671	51,0
Boshqa banklar	117 381	48,6	154 181	49,9	204 588	49,0
Jami	241 687	100,0	308 692	100,0	417 258	100,0

2023-yilda jami depozitlarning 51,4 foizi davlat ulushi mavjud banklarga, 48,6 foizi boshqa banklarga to'g'ri kelgan. 2024-yilda mazkur ulushlar mos ravishda 50,1 va 49,9 foizni tashkil etib, depozitlar banklar guruhlariga o'rtasida deyarli teng taqsimlangan. 2025-yil yakunida davlat ulushi mavjud banklarning depozitlari 212 671 mlrd so'mga, boshqa banklarning depozitlari esa 204 588 mlrd so'mga yetgan.

Davlat ulushi mavjud banklarda depozitlar hajmi 2023–2025-yillarda 71,1 foizga, boshqa banklarda esa 74,3 foizga oshgan. Boshqa banklardagi depozitlarning nisbatan yuqoriroq o'sish sur'ati bank xizmatlari bozorida raqobat muhiti va xususiy banklarning depozit resurslarini jalb etish imkoniyatlari kengayib borayotganini ko'rsatadi.

O'tkazilgan tahlil asosida O'zbekiston bank tizimi depozit portfelida 2023–2025-yillar davomida quyidagi asosiy natijalar shakllangan:

1. Depozit bazasining yuqori sur'atlarda kengayishi. Jami depozitlar ikki yil davomida 72,6 foizga oshib, 417 258 mlrd so'mga yetgan.
2. Depozitlarning aktivlarni moliyalashtirishdagi o'rni kuchayishi. Depozitlarning aktivlardagi ulushi 37,1 foizdan 45,1 foizga ko'tarilgan.
3. Kredit portfelining depozitlar bilan ta'minlanganlik darajasi yaxshilanishi. Depozitlarning kreditlarga nisbati 51,3 foizdan 69,1 foizga oshgan.
4. Milliy valyutadagi depozitlar ulushining ortishi. Milliy valyutadagi depozitlar jami portfelning 79,1 foizini tashkil etgan.
5. Uzoq muddatli depozitlarning ko'payishi. Bir yildan ortiq muddatli depozitlar hajmi 83,9 foizga oshib, 156 727 mlrd so'mga yetgan.
6. Talab qilib olinguncha depozitlarning tarkibiy ulushi kamayishi. Ularning jami portfeldagi ulushi 35,3 foizdan 30,2 foizga tushgan.
7. Chakana va korporativ depozitlarning birgalikda o'sishi. Jismoniy shaxslar depozitlari 31,0 foizga, yuridik shaxslar depozitlari esa 37,9 foizga oshgan.
8. Banklar guruhlariga o'rtasida depozitlarning mutanosib taqsimlanishi. Davlat ulushi mavjud va boshqa banklarning jami depozitlardagi ulushi 2025-yilda mos ravishda 51,0 va 49,0 foizni tashkil etgan.

Umuman, 2023–2025-yillarda O'zbekiston bank tizimi depozit portfelida miqdoriy o'sish bilan bir qatorda muhim tarkibiy o'zgarishlar ham yuz bergan. Milliy valyutadagi, muddatli va uzoq muddatli depozitlar hajmining oshishi banklarning ichki resurs bazasini mustahkamlashga xizmat qilgan. Depozitlarning kreditlar

7 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

va aktivlarga nisbatan tezroq o'sishi bank faoliyatini ichki moliyaviy resurslar bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston bank tizimi depozit portfelining 2023–2025-yillardagi tarkibiy holatini o'rganish natijalari tijorat banklarining depozit bazasi izchil kengayib, uning bank faoliyatini moliyalashtirishdagi ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatdi. Tahlil qilinayotgan davrda jami depozitlar hajmi 241,7 trln so'mdan 417,3 trln so'mga yetib, 72,6 foizga oshgan. Depozitlarning o'sish sur'ati bank aktivlari va kredit portfeli o'sishidan yuqori bo'lib, banklarning ichki moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirgan.

Depozitlarning jami aktivlardagi ulushi 2023-yildagi 37,1 foizdan 2025-yilda 45,1 foizga ko'tarilgan. Shu bilan birga, depozitlarning kredit portfeliga nisbati 51,3 foizdan 69,1 foizga oshgan, kredit-depozit koeffitsiyenti esa 195,0 foizdan 144,8 foizga pasaygan. Mazkur o'zgarishlar tijorat banklarining kredit operatsiyalarini depozit mablag'lari hisobidan moliyalashtirish darajasi yaxshilanib borayotganini hamda depozitlarning bank resurs bazasidagi o'rni mustahkamlanganini ifodalaydi.

Depozit portfelining valyuta bo'yicha tarkibida ham muhim ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan. Milliy valyutadagi depozitlarning ulushi 70,1 foizdan 79,1 foizga oshgan bo'lsa, xorijiy valyutadagi depozitlarning ulushi 29,9 foizdan 20,9 foizga kamaygan. Milliy valyutadagi depozitlarning jadal o'sishi banklarning milliy valyutadagi kredit va investitsiya operatsiyalarini ichki resurslar hisobidan moliyalashtirish imkoniyatini kengaytirib, depozit portfelining valyuta tarkibi yanada muvozanatli shakllanishiga xizmat qilgan.

Muddatlar bo'yicha olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra, talab qilib olinguncha depozitlarning jami portfeldagi ulushi 35,3 foizdan 30,2 foizga kamaygan, bir yildan ortiq muddatli depozitlarning ulushi esa 35,3 foizdan 37,6 foizga ko'tarilgan. Uzoq muddatli depozitlar hajmining 83,9 foizga oshishi banklarning barqaror va uzoq muddatli resurs bazasini mustahkamlash uchun qulay shart-sharoit shakllanayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, 31 kundan 180 kungacha hamda 181 kundan 365 kungacha bo'lgan depozitlar hajmining o'sishi portfelning muddatlar bo'yicha diversifikatsiyasi yaxshilanayotganini tasdiqlaydi.

Mijozlar toifalari bo'yicha tahlil jismoniy va yuridik shaxslar depozitlarining birgalikda yuqori sur'atlarda o'sganini ko'rsatdi. 2025-yil yakunida jismoniy shaxslar depozitlari 160,4 trln so'mni, yuridik shaxslar depozitlari esa 256,9 trln so'mni tashkil etgan. Korporativ depozitlar portfelning asosiy qismini egallagan bo'lsa-da, aholi omonatlarining muntazam o'sishi chakana depozit bazasini yanada rivojlantirish uchun mavjud imkoniyatlardan dalolat beradi.

Depozitlarning davlat ulushi mavjud banklar va boshqa banklar o'rtasida deyarli mutanosib taqsimlanishi bank xizmatlari bozorida raqobat muhitining rivojlanayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, boshqa banklarda depozitlar hajmining nisbatan yuqori sur'atlarda o'sishi zamonaviy depozit mahsulotlari, raqamli xizmatlar va mijozlarga yo'naltirilgan bank faoliyatining ahamiyati ortib borayotganini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, tijorat banklari depozit portfelini optimallashtirish quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq:

1. Jismoniy shaxslarning muddatli va jamg'arma depozitlarini kengaytirish orqali chakana depozitlar ulushini oshirish.
2. Bir yildan ortiq muddatli depozitlar bo'yicha jozibador va moslashuvchan shartlarni taklif etish.
3. Milliy valyutadagi depozit mahsulotlarini daromadlilik, qulaylik va muddat mezonlari asosida rivojlantirish.
4. Depozit portfelini mijozlar, muddatlar, valyutalar va hududlar bo'yicha diversifikatsiya qilish.
5. Talab qilib olinguncha depozitlarning barqaror qoldig'ini tahlil qilish va undan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish.
6. Mobil ilovalar orqali depozit ochish, avtomatik jamg'arish va masofadan boshqarish xizmatlarini kengaytirish.
7. Depozitlar qiymati, barqarorligi va likvidligini o'zaro bog'liq holda baholash tizimini joriy etish.
8. Depozit va kredit portfellari muddatlari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlashga yo'naltirilgan aktivlar va majburiyatlarni boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish.

Umuman olganda, O'zbekiston bank tizimida depozit portfelining miqdoriy va tarkibiy rivojlanishi banklarning resurs bazasini mustahkamlash, kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun mustahkam asos yaratmoqda. Depozit portfelini optimallashtirishda faqat depozitlar hajmini oshirish emas, balki ularning muddati, qiymati, valyutasi, mijozlar tarkibi va barqarorlik darajasi o'rtasidagi maqbul nisbatni shakllantirish ustuvor vazifa bo'lishi lozim. Ushbu yo'nalishlarning amaliyotga joriy etilishi tijorat banklari depozit siyosati samaradorligini oshirish, ichki resurs bazasini diversifikatsiya qilish va bank xizmatlarining raqobatbardoshligini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. B.U. Shermukhamedov. Changes in loan and deposit interest rates in commercial banks // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – T., 2021. – № 4. – B. 29–34.
2. B.U. Shermukhamedov. Tijorat banklari depozit siyosatini ishlab chiqishni takomillashtirish // Moliya va bank ishi. – T., 2022. – 14 b.
3. I. Jo'rayev. Rivojlangan davlatlarda tijorat banklarining depozit operatsiyalarini tashkil etish amaliyoti // Moliya va bank ishi. – T., 2023. – 10 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2023-yildagi faoliyati to'g'risida hisobot. – T.: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yildagi faoliyati to'g'risida hisobot. – T.: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasining moliyaviy barqarorlik sharhi. 2024-yil. – T.: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2025.
7. P.S. Rose, S.C. Hudgins. Bank Management and Financial Services. 9th ed. – New York: McGraw-Hill Education, 2012. – 736 p.
8. A. Saunders, M.M. Cornett, O. Erhemjamts. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th ed. – New York: McGraw-Hill Education, 2021. – 944 p.
9. T.W. Koch, S.S. MacDonald. Bank Management. 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2014. – 832 p.
10. D.W. Diamond, P.H. Dybvig. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity // Journal of Political Economy. – 1983. – Vol. 91, № 3. – P. 401–419.
11. A.N. Berger, C.H.S. Bouwman. Bank Liquidity Creation // The Review of Financial Studies. – 2009. – Vol. 22, № 9. – P. 3779–3837.
12. I. Drechsler, A. Savov, P. Schnabl. The Deposits Channel of Monetary Policy // The Quarterly Journal of Economics. – 2017. – Vol. 132, № 4. – P. 1819–1876.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>